

STORTINGET

Grunnlovsforslag 36

(2023–2024)

Grunnlovsforslag fra Peter Frølich og Frode Jacobsen

Dokument 12:36 (2023–2024)

Grunnlovsforslag fra Peter Frølich og Frode Jacobsen om endring i § 96 (om uavhengig offentlig påtale)

Til Stortinget

Bakgrunn

Forslagsstillerne fremmer med dette forslag om endring i Grunnloven § 96 første ledd. Endringen innebærer et tillegg til dagens bestemmelse og ellers ingen annen endring.

Ved lov 1. november 2019 nr. 71 ble det tatt inn en bestemmelse i straffeprosessloven om at påtalemyndigheten er uavhengig ved behandlingen av den enkelte straffesak, og at ingen kan instruere påtalemyndigheten i enkeltsaker eller omgjøre en påtaleavgjørelse. Bestemmelsen er inntatt i straffeprosessloven § 55. Samtidig ble bestemmelsen om Kongens adgang til å gi regler og bindende pålegg om Riksadvokatens utførelse av sitt verv opphevet. Den adgang Kongen har til å gi generelle regler om påtalemyndigheten, ble videreført i straffeprosessloven § 62.

I Norge har påtalemyndigheten tradisjonelt hatt denne uavhengigheten, og dens autonomi er blitt respektert av øvrige myndighetsorganer. Samtidig er det et ønske fra forslagsstillerne å gjøre nødvendige tiltak i dag for å sikre at uavhengigheten også kan beskyttes i fremtiden. Erfaring fra andre land viser at også påtalemyndigheten kan settes under press.

Uformelle garantier mot misbruk vil være svake og gi liten motstand dersom det politiske klimaet endres. Da vil faren for politisk motiverte påtalebeslutninger

øke merkbart – beslutninger om både å ta ut og ikke ta ut påtale.

Forslaget om å grunnlovfeste påtalemyndighetens uavhengighet er etter forslagsstillerne syn en god oppfølging av de vedtak Stortinget gjorde i 2024 for å sikre domstolenes uavhengighet, jf. Innst. 314 S (2023–2024). Forslaget innebærer samtidig at gjeldende avgrensning av påtalemyndighetens uavhengighet, der Kongen kan gi generelle instruksjoner, kan opprettholdes.

Slik straffeprosessloven nå er utformet, ble privates mulighet til å ta ut tiltale og reise straffesaker fjernet. Forslagsstillerne har samme intensjon med dette forslaget som Stortinget hadde da lovendringen ble vedtatt i 2019, nemlig å sikre den offentlige påtalemyndighetens uavhengighet. Samtidig er det fra forslagsstillerne side et ønske om å unngå at man gjennom Grunnloven forhindrer fremtidige storting i å gjøre lovendringer som igjen kan åpne for privates mulighet til å ta ut tiltale.

Privat tiltale og påtale kan være en viktig sikkerhetsventil for å sikre at høyst nødvendige saker kommer til behandling for domstolene. Dette må også ses i sammenheng med at den offentlige påtalemyndighet ofte henlegger saker der den fornærmede kan oppleve henleggelsen som dårlig begrunnet eller galt vurdert. Grunnloven § 96 inngår i bestemmelsene under kapittel E om menneskerettigheter, og det er nettopp hensynet til enkeltmennesket som tilsier at Stortinget bør ha en slik mulighet til å vurdere spørsmålet annerledes i fremtiden.

Dette forslaget til endring av Grunnloven § 96 både sikrer en grunnlovfestet beskyttelse av den offentlige påtalemyndighetens uavhengighet og gir Stortinget handlefrihet til å vurdere privat tiltale annerledes i fremtiden.

Straffeprosessutvalget hadde et forslag om å grunnlovfeste anklagerprinsippet og påtalemyndighetens uavhengighet ved endring av Grunnloven § 96 første ledd og anbefalte at det også ble vurdert å innta et unntak i Grunnloven for ordningen med rettergangsstraff om denne skulle videreføres, jf. NOU 2016: 24 Ny straffeprosesslov, side 201–202.

Dette forslaget er innrettet annerledes enn forslaget fra Straffeprosessutvalget, og er ikke til hinder for å videreføre ordningen med rettergangsstraff. Det er derfor ikke behov for en særlig regulering av en adgang til ved lov å videreføre ordningen med rettergangsstraff i Grunnloven.

Grunnloven § 86 omhandler Riksretten og Stortingets påtalekompetanse. Denne bestemmelsen blir stående som tidligere og er ikke ment påvirket av dette forslaget til endring av Grunnloven § 96 om uavhengigheten til den offentlige påtalemyndighet.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

for s l a g:

Alternativ 1:

§ 96 første ledd nytt andre punktum skal lyde:

Offentlig påtale skal være uavhengig.

–

Offentleg påtale skal vere uavhengig.

Alternativ 2:

§ 96 første ledd nytt andre punktum skal lyde:

Påtalemyndigheten skal være uavhengig i avgjørelser om påtale.

–

Påtalemakta skal vere uavhengig i avgjerder om påtale.

30. september 2024

Peter Frølich

Frode Jacobsen

Referert i Stortingets møte 30. september 2024.

«Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg.»

Masud Gharahkhani

president